

УДК 902(477):632.444.4"637"

НАКОНЕЧНИКИ СПИСІВ БОРОДІНСЬКОГО ТИПУ

Про походження та культурну приналежність списів з Бородінського скарбу. Вони є результатом розвитку Східно-Карпатської раньобронзової цивілізації, культур Вітенберг (Wietenberg) та Буджакської (ямно-катакомбна культура регіону Нижнього Дністра) і відносяться до культурного угруповання, яке можна визначити як «прото-Ноуа». Розповсюдження на схід подібних речей та орнаментів є археологічними маркерами культурних впливів Східно-Карпатської раньобронзової цивілізації.

Ключові слова: Бородінський скарб, наконечники списів, бронзова доба, Східно-Карпатська раньобронзова цивілізація, культура Вітенберг (Wietenberg), Буджакська культура (Буджак).

Бородінський (Бесарабський) скарб, який був знайдений ще у 1912 році, не зважаючи на те, що йому було присвячено величезну кількість статей і цілі монографії, ще й досі не має чіткого культурного визначення. Включення його до складу пам'яток Бабинської культури, куди він перейшов механічно у спадок від многовалікової культури, разом з іншими пам'ятками степової та лісостепової України жодним чином не пояснює ні його своєрідності, ні особливості його походження та місця на тлі інших пам'яток міфічного сейменського транскультурного та трансцендентного євразійського феномену [4].

До питання про походження металевих наконечників списів Східної Європи я неодноразово звертався на протязі багатьох років [6, р. 59-61; 1, с. 113; 7, с. 83 – 89; 8, р. 165 – 168; 2, с. 139 – 142; 9, с. 187; 3, с. 304-307], критикуючи різні варіанти («євразійських міфів»). Не зважаючи на те, що моя критика залишилась проігнорованою прихильниками євразійської міфології, я знову звертаюсь до цієї теми.

Перш за все, пропоную до розгляду нову загальну схему раннього етапу розвитку металевих наконечників списів Центрально-Східної Європи:

- 2200-1900 ВС – списи типу Бабін раннього етапу унетичької культури, пізнього етапу культури шнурової кераміки та списи зі «згорнутою» втулкою пізнього етапу ямно-катакомбної культури.

- 1900-1700 BC – списи раннього етапу тшинецької культури та культури Бабино.

- 1700-1500 BC – списи бородінського типу Прото-Ноуа, пізнього етапу тшинецької культури та культури Бабино.

- 1500-1400 BC – списи типу Беленешть раннього етапу культури Ноуа та дремайлівського типу сабатинівської культури.

- 1400-1250 BC – списи златопольського, дремайлівського та маяцького типу доби пізньої бронзи (Рис. 1).

Як показали мої дослідження озброєння давнього населення України з неоліту до доби середньої бронзи на Україні [8, р. 188, Fig. 76; 3, с. 151, Рис. 72] простежуються кілька місцевих транскультурних ліній розвитку окремих видів кам'яної зброї, які свідчать про існування досить довгих та стійких автохтонних традицій:

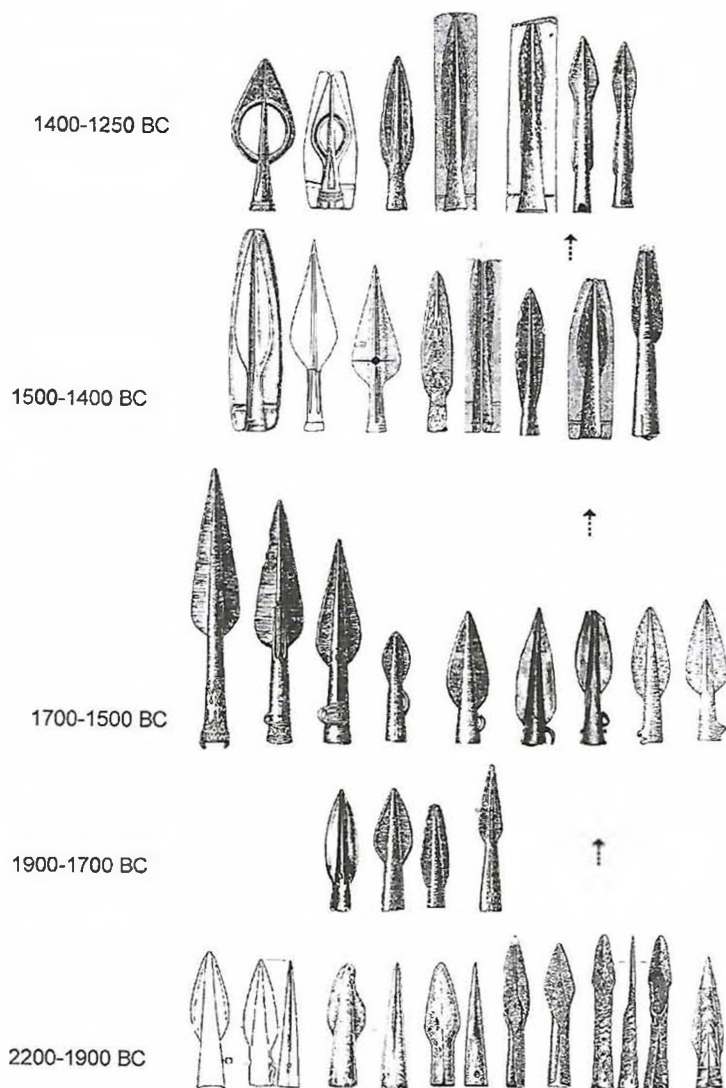
- Лінія розвитку кам'яних сокир-молотів Бернашівка (ранне Трипілля) – Софіївка (пізне Трипілля) – Гостра Могила (ранньо-ямна культура) – Аккермень (пізньо-ямна та катакомбна культури) – Бородіно.

- Лінія розвитку кам'яних хрестоподібних булав Маріуполь (степовий неоліт) – Підгородне (катакомбна культура) – Бородіно (Рис. 2).

Отже, кам'яні речі Бородінського скарбу представляють степову прикарпатську Буджакську (ямно-катакомбну) культурну компоненту утворення цього комплексу.

Для встановлення культурного контексту походження наконечників списів звернемо увагу на орнаменти, що викарбувані на них – це орнаменти, які характерні для культури Вітенберг [5, Turentafeln 11- 22; 10, Fig. 245, 248, 261, 262, 265, 266] (Рис. 3). Власне, ці орнаменти є культурною спадщиною кількох тисячоліть розвитку культур від неоліту до енеоліту та епохи ранньої бронзи, що склали основу створення місцевої цивілізації доби ранньої бронзи.

Отже, списи Бородінського скарбу є результатом розвитку Східно-Карпатської ранньобронзової цивілізації, культур Вітенберг (Wietenberg) та Буджакської (ямно-катакомбна культура регіону Нижнього Дністра) і відносяться до культурного угруповання, яке можна визначити як «прото-Ноуа». Розповсюдження на схід подібних речей та орнаментів є археологічними маркерами культурних впливів Східно-Карпатської ранньобронзової цивілізації на східних сусідів.

**Рис. 1. Схема раннього етапу розвитку металевих наконечників списів
Центрально-Східної Європи.**

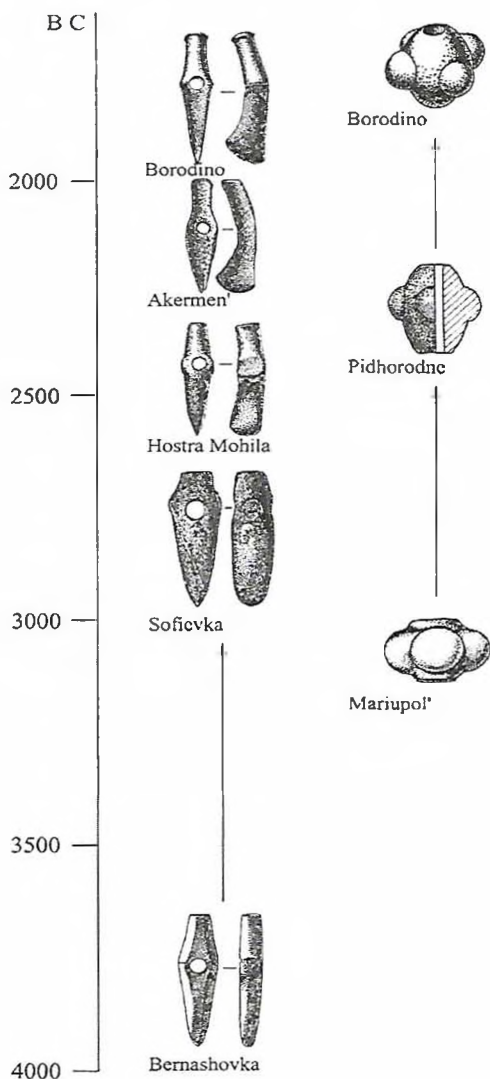

Рис. 2. Місцеві транскультурні лінії розвитку окремих видів кам'яної зброї.

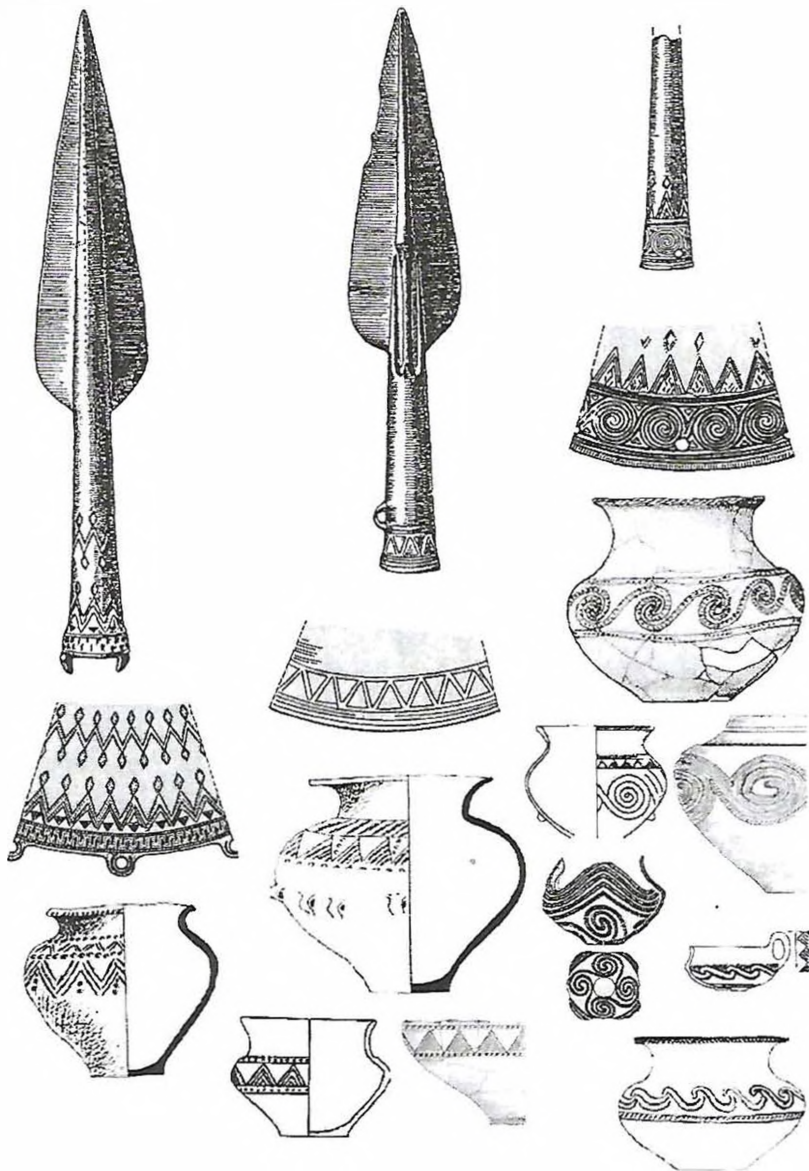

Рис. 3. Орнаменти на списах Бородінського скарбу та кераміці культури Вітенберг.

THE BORODINO TYPE SPEARHEADS

About the origins and cultural affiliation of spears from Borodino treasure. They are the result of the development of East-Carpathian Early Bronze civilization, Wietenberg and Bydjak (the yamno-catacomb culture of Lower Dnister region) cultures and belongs to the cultural group that can be determined as "proto-Noua". The spreading to the east of such things and ornaments is the archeological marker of cultural influence of East-Carpathian Early Bronze civilization.

Key words: *the Borodino treasure, spearheads, Bronze Age, East-Carpathian Early Bronze civilization, Wietenberg culture, Bydjak culture.*

Список джерел та літератури

1. Клочко В.И. Металлургическое производство в энеолите — бронзовом веке // С.С. Березанская, В.И. Клочко, С.Н. Ляшко, Е.В. Цвек Ремесло эпохи энеолита-бронзы на Украине. К.: Наукова Думка, 1994. — С. 96–132.
2. Клочко В.І. *Озброєння та військова справа давнього населення України.* / В.І. Клочко — К., АртЕк, 2006. — 335 с.
3. Клочко В.И. Древнейшие этапы развития металлургии на Украине (Типохронология древних металлических изделий Украины) / В.И. Клочко // В.И. Клочко, А.В. Козыменко Древний металл Украины. Киев, 2016. — с. 302-309.
4. Черных Е.Н. Памятники сейминско-турбинского типа / Е.Н. Черных, С.В. Кузьминых // *Эпоха бронзы лесной полосы СССР.* — Москва, 1987. — С. 84–105.
5. Boroffka N. G. O. Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa. / N. G. O. Boroffka. — Bonn, 1994. (Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie, 19).
6. Klochko V.I. Weapons of the tribes the Northern Pontic zone in the 16th — 10th centuries B.C. / V.I. Klochko. — Poznan, 1993. — (Baltic-Pontic Studies, vol. 1). — 137p.
7. Kločko V. Zur bronzezeitlichen Bewaffnung in der Ukraine. Die Metallwaffen des 17.- 10. Jhs.v.Chr. / V. Kločko // *Eurasia Antiqua.* — 1. — 1995. — S. 81–163.
8. Klochko V.I. Weaponry of Societies of the Northern Pontic culture circle: 5000-700 BC. / V.I. Klochko. — Poznan, 2001. — (Baltic-Pontic

- Studies, vol. 10). – 376 p.
9. Kłoczko V. I. Skarby Bolshoye Sadovoye i Kirovskoye z Krymu w kontekście związków Połnocnego Nadczarnomorza ze Wschodnim Środiemnomorzem we wczesnym okresie epoki brązu. / V. I. Kłoczko// Gdańskie Studia Archeologiczne. – №3. – 2014. – s. 167-186.
 10. Necropola din epoca bronzului de la Sebeș / Cristinel Fântâneanu, Gabriel Bălan, Silviu Popa, Daniel Tentiș; include contrîb. de Raluca Burlacu-Timofte, Szilárd Sándor Gál, Gregory Hodgins, Colin P. Quinn. – Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei “Carol I”, 2017. – 220 s.

Манько В. О.

УДК 903'1(477.75)»633/634»

ГРЕБЕНИКІВСЬКА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ОБЛАСТЬ (ГКІО)

Поняття з'явилося у 2006 році. Зараз це поняття пов'язано з розвитком кількох археологічних культур півдня Східної Європи, які існували у другій половині VIII – V тис. до н.е. Зараз розвиток ГКІО представляється наступним. 8500-8200 ВР. Поява комплексів з симетричними трапеціями, виготовленими із відтискних пластин, у Гірському Криму. У цей час існують паралелі у розвитку кримських комплексів та комплексів Східного Причорномор'я. 8200-7400ВР. Поширення гребениківських пам'яток у степовій зоні та на півдні лісостепу. У цей час гребениківські пам'ятки поширюються від Дону до Дунаю та від Подонеччя до Гірського Криму. 7400-6900 ВР. Поява технології розщеплення плаского двоплощинного нуклеуса, поява технології виготовлення трапецій зі струганими спинками, поява кераміки. Відбувається тимчасова стабілізація ГКІО та поступове припинення її існування.

Ключові слова: мезоліт, неоліт, відтискна техніка розщеплення, трапеції, культурно-історична область.

Вступ. Вперше поняття «історико-культурна область» з'являється у 1979 році після розкопок могильника С'єзже (1, с. 165). Авторі запропонували розглядати у рамках такої області маріупольські